

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7059

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2012
YEARBOOK
2012**

ГОДИНА 3

VOLUME III

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Вонр. проф. Луси Караниколова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Марија Кусевска
Доц. д-р Марија Кукубајска
Виш лектор м-р Снежана Кирова
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Билјана Ивановска

Одговорен уредник

Доц. д-р Нина Даскаловска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva – Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Asoc. Prof. Lusi Karanikolova Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kusevska, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kukubajska Ph.D.
Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska–Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of editorial office

Goce Delcev University–Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

д-р Билјана Ивановска ПРАКТИЧНИ ИДЕИ ЗА ПРЕДАВАЊЕ (начини како да се добие фидбек -повратна информација од студентите) Biljana Ivanovska, Ph.D. PRACTICAL IDEAS FOR TEACHING (HOW TO OBTAIN STUDENTS FEEDBACK)	9
м-р Весна Коцева, м-р Татјана Уланска ПОТРЕБА ОД ВОВЕДУВАЊЕ НА АКТИВНОСТИ ЗА ОБРАБОТКА НА ИНПУТ НА ЧАСОТ ПО НЕМАЈЧИН ЈАЗИК Vesna Koceva M.A., Tatjana Ulanska M.A. THE NEED FOR INTRODUCTION OF ACTIVITIES FOR INPUT PROCESSING IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES	13
д-р Нина Даскаловска, д-р Билјана Ивановска ЛЕКСИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА Nina Daskalovska Ph.D., Biljana Ivanovska Ph.D. LEXICAL COMPETENCE	19
д-р Брикена Џафери, д-р Гезим Џафери ПРЕЧКИ ВО УЧЕЊЕТО И УСВОЈУВАЊЕ НА ВТОР ЈАЗИК Brikena Xhaferri Ph.D., Gezim Xhaferri Ph.D. LEARNING DISABILITIES AND SECOND LANGUAGE ACQUISITION	33
м-р Марија Тодорова, м-р Даринка Маролова НЕВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА КАКО ТРАНСКУЛТУРНА КАТЕГОРИЈА Marija Todorova M.A., Darinka Marolova M.A. NON-VERBAL COMMUNICATION AS A TRANSCULTURAL CATEGORY ..	39
проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева, Ана Ѓорѓева ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ПРЕКУ ИГРА Emilija Petrova Gjorgjeva Ph.D, Ana Gjorgjeva LEARNING FOREIGN LANGUAGE THROUGH GAME	43
м-р Јане Јованов, Елена Тупаревска КОРИСТЕЊЕ НА ВИДЕОМАТЕРИЈАЛИ ВО ПОЧЕТНАТА ЕТАПА НА ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИОТ ЈАЗИК Jane Jovanov M.A., Elena Tuparevska THE USE OF VIDEO MATERIALS IN EARLY FOREIGN LANGUAGE LEARNING	55

д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска ПЕРСОНАЛИЗАЦИЈАТА ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК НЕ Е САМО НАУКА, ТУКУ И УМЕТНОСТ Biļjana Ivanovska, Ph.D., Nina Daskalovska, Ph.D. PERSONALIZATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING IS NOT ONLY SCIENCE BUT ART AS WELL.....	65
м-р Марија Тодорова СЕМИОТИЧКИ АСПЕКТ И СИСТЕМНОСТ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ДЕЛ ОД НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС Marija Todorova M.A. SEMİOTIC ASPECT OF THE SPANISH LANGUAGE AND THE LANGUAGE AS A SYSTEM IN THE TEACHING PROCESS	69
м-р Весна Коцева КООПЕРАТИВНОТО УЧЕЊЕ КАКО МЕТОД ЗА РАЗВИВАЊЕ НА КОМУНИКАТИВНИТЕ ВЕШТИНИ Vesna Kocева M.A. COOPERATIVE LEARNING AS A METHOD FOR DEVELOPING COMMUNICATIVE SKILLS	77
д-р Нина Даскаловска МЕНТАЛЕН ЛЕКСИКОН Nina Daskalovska, Ph.D. MENTAL LEXICON	83
д-р Снежана Ставрева Веселиновска ЗОШТО ДЕЦАТА ПОМИНУВААТ ПОМАЛКУ ВРЕМЕ ВО ПРИРОДНАТА СРЕДИНА Snezana Stavreva Veselinovska Ph.D. WHY CHILDREN SPEND LESS TIME OUTDOORS	95
м-р Загорка Донска ЗАСТАПЕНОСТА НА МОРАЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ (ПРЕДМЕТНА НАСТАВА) ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Zagorka Donska, M.A. THE PRESENCE OF THE MORAL VALUES IN THE TEXT-BOOKS OF MACEDONIAN LANGUAGE IN THE PRIMARY EDUCATION IN REPUBLIC OF MACEDONIA	107
м-р Мима Костова КОМПАРАТИВНИОТ ПРЕГЛЕД НА МЕРКИТЕ ПРОТИВДЕВИЈАНТНОТО ОДНЕСУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО МИНАТОТО И ДЕНЕС Mima Kostova M.A. COMPARATIVE REVIEW OF THE MEASURES AGAINST DEVIANT PUPIL BEHAVIOR IN THE PAST AND NOWADAYS	115

м-р Даринка Маролова КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ Darinka Marolova M.A. CONSECUTIVE INTERPRETATION	123
м-р Јована Караникиќ ПРЕДИЗВИК И ПРЕВОДЛИВОСТ НА ТОПОНИМИТЕ: СТАРАТА ЧАРШИЈА И БИТ-ПАЗАР ВО ИТАЛИЈАНСКИТЕ ПРЕВОДИ НА СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКАТ КНИЖЕВНОСТ. Jovana Karanikik M.A. THE CHALLENGE AND THE TRANSLATABILITY OF THE TOPONYMES: STARA CARSIIJA AND BIT-PAZAR IN THE ITALIAN TRANSLATIONS OF THE MACEDONIAN CONTEMPORARY LITERATURE	129
м-р Даринка Маролова, Костадин Голаков УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТОЛКУВАЧОТ Darinka Marolova M.A., Kostadin Golakov INTERPRETER'S ROLE AND IMPORTANCE	137
д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска МОДАЛНИТЕ ЧЕСТИЧКИ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska Ph.D., Nina Daskalovska Ph.D. MODAL PARTICLES IN THE GERMAN LANGUAGE AND THEIR MACEDONIAN COUNTERPARTS	145
м-р Драгана Кузмановска, м-р Биљана Петковска ИМЕНСКИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО КОМПОНЕНТАТА ЗООНИМИ РАЗГЛЕДУВАНИ ВО МАКЕДОНСКИОТ, ГЕРМАНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК. Dragana Kuzmanovaska M.A., Biljana Petkovska M.A. NOUN PHRASES WITH ZOONYM COMPONENTS IN MACEDONIAN, GERMAN AND ENGLISH	151
д-р Марија Кусевска ЗА ПОИМОТ ЛИЦЕ ВО ПРАГМАТИКАТА Marija Kusevska Ph.D. ON THE NOTION OF <i>FACE</i> IN PRAGMATICS	157
д-р Марија Леонтиќ АТАТУРК, ТУРСКИОТ ЈАЗИК И АЛФАБЕТСКАТА РЕФОРМА Marija Leontik, Ph.D. ATATURK, TURKISH LANGUAGE AND THE ALPHABETIC REVOLUTION.	167
д-р Октај Ахмед ТРЕТОСЛОЖНИОТ И ДИСТИНКТИВНИОТ АКЦЕНТ ВО ТУРСКИТЕ ГОВОРИ ОД ОХРИДСКО-ПРЕСПАНСКИОТ РЕГИОН Oktaj Ahmed Ph.D. THIRD-SYLLABLE AND DISTINCTIVE STRESS IN THE TURKISH DIALECTS OF OHRID-PRESPA REGION	175

- д-р Виолета Николовска**
ЛИТЕРАТУРНИТЕ ЈАЗИЦИ ВО СОВРЕМЕН КОНТЕКСТ
Violeta Nikolovska Ph.D.
STANDARD LANGUAGES IN CONTEMPORARY CONTEXT 183
- д-р Ранко Младеноски**
ДЕЛАТА НА МАЖОВСКИ, ЦЕПЕНКОВ И ПРЛИЧЕВ
ЗА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ
Ranko Mladenoski, Ph.D.
THE WORKS OF MAZHOVSKI, CEPENKOV I PRLICHEV RELATED TO
ALEXANDER III OF MACEDON 189
- д-р Јованка Денкова, д-р Махмут Челик**
„ОЧЕРКИ БЕЛГРАДА“ ОД КОНСТАНТИН ПЕТКОВИЧ –
АВТЕНТИЧНО СВЕДОШТВО ЗА МЕШАЊЕТО НА КУЛТУРИТЕ НА
БАЛКАНОТ
Jovanka Denkova Ph.D, Mahmut Celik Ph.D
„THE OUTLINE OF BELGRADE“ BY KONSTANTIN PETKOVICH - AN
AUTHENTIC TESTIMONY OF THE MIXTURE OF CULTURES ON THE
BALKANS 197
- м-р Ева Велинова**
ПОЛИТИЧКАТА МИСЛА И КНИЖЕВНОТО ДЕЛО НА НИКОЛО
МАКИЈАВЕЛИ ВО 16-ВЕКОВНА ИТАЛИЈА
Eva Velinova M.A.
THE POLITICAL THOUGHT AND THE LITERARY WORK OF NICCOLO
MACHIAVELLI IN XVI CENTURY ITALY 203
- д-р Луси Караниколова**
ЗА РАСКАЗНОСТА ВО ЛИРСКИ КОНТЕКСТ
(Кон „Гулабии“ на Станко Враз)
Lusi Karanikolova Ph.D.
ON THE NARRATIVENESS IN LYRICAL CONTEXT (IN „GJULABII“ BY
STANKO VRAZ) 211
- д-р Махмут Челик, д-р Јованка Денкова**
ТВОРЕШТВОТО НА ХУСЕЈИН СУЛЕЈМАН ВО КОНТЕКСТ НА
ЦЕЛОКУПНАТА ТУРСКА КНИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦА
Mahmut Celik Ph.D., Jovanka Denkova Ph.D.
THE WORK OF HUSEIN SULEIMAN IN THE CONTEXT OF THE
OVERALL TURKISH CHILDREN'S LITERATURE 217
- д-р Марија Емилија Кукубајска**
КНИЖЕВНОСТА, КУЛТУРАТА, НАУКАТА И РЕЛИГИЈАТА
ЗА ПОИМАЊЕ НА КОНЕЧНОСТА И ВЕЧНОСТА
Marija Emilija Kukubajska Ph.D.
LITERATURE, CULTURE, SCIENCE AND RELIGION AND THEIR
APPROACH TO ASPECTS OF FINITENESS AND ETERNITY OF LIFE 223

м-р Снежана Кирова ХАКСЛИЕВИТЕ ПОГЛЕДИ НА ЛИТЕРАТУРА Snezana Kirova M.A. HUXLEY'S VIEWS OF LITERATURE	233
д-р Весна Мојсова-Чепишевска ПИНОКИО И ШЕЌЕРНОТО ДЕТЕ Vesna Mojsova-Chepisevska, Ph.D. PINOCCHIO AND THE SUGAR CHILD	239
м-р Наталија Поп Зариева КНИЖЕВНИТЕ ДЕЛА КАКО СРЕДСТВО И МЕДИУМ ЗА РАЗВИВАЊЕ ПОЗИТИВНИ МОРАЛНИ ВРЕДНОСТИ КАЈ МЛАДИТЕ Natalija Pop Zarieva M.A. LITERARY WORKS AS A MEANS AND MEDIUM FOR DEVELOPING POSITIVE MORALVALUES WITH YOUNG PEOPLE	249
м-р Јадранка Бочварова, Зоран Павлов МОБИЛНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ Jadranka Bocvarova M.A. Zoran Pavlov STUDENTS' MOBILITY	257
д-р Трајче Нацев САКРАЛНА АРХИТЕКТУРА ВО ГРАДОТ БАРГАЛА ОД IV ВЕК ДО КРАЈОТ НА ПРВАТА ДЕЦЕНИЈА НА VII ВЕК Trajce Nacev Ph.D. SACRAL ARCHITECTURE IN THE CITY OF BARGALA FROM THE IV CENTURY TO THE END OF THE FIRST DECADE OF VII CENTURY	267

УДК: 378.091.212(4)

Стручен труд
Professional paper

МОБИЛНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ

м-р Јадранка Бочварова¹
Зоран Павлов

Апстракт: Создавањето на европскиот простор за високо образование е планирано преку реализирање на низа од цели. Една од целите на Болоњскиот процес е промоцијата на мобилност со надминување на пречките за слободно движење на студентите, наставниците, истражувачите и административниот персонал. Трудот ја истражува мобилноста на студентите. На почетокот вниманието е насочено кон тоа што всушност претставува мобилноста и кои се придобивките за студентите, наведени се некои од програмите за мобилност на студентите и учеството на некои европски земји во истите. Потоа се презентирани податоците за бројот на странски студенти во Шпанија, Франција, Велика Британија и некои земји од Југоисточна Европа, меѓу кои и Република Македонија, како и на бројот на студенти кои студираат надвор од овие земји. На крајот се посочени некои истражувања во последните години за мобилноста на студентите во Република Македонија.

Клучни зборови: *мобилност, програма, студенти, високо образование*

STUDENTS' MOBILITY

M.A. Jadranka Bocvarova¹
Zoran Pavlov

Abstract: The creation of a European space for higher education is planned through the implementation of a range of purposes. One of the goals of the Bologna process is the promotion of mobility by overcoming obstacles to free movement of students, teachers, researchers, and administrative staff. This paper explores the mobility of students. The early focus is on what actually is mobility and benefits for students, we have listed some programs for student mobility and participation of some European countries. We have presented data on the number of foreign students in Spain, France, Great Britain

¹Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.
Faculty of Educational Sciences, Goce Delcev University, Stip.

and some countries of southeastern Europe, including Macedonia and the number of students studying outside these countries. At the end, we have indicated some researches in recent years for the mobility of students in Macedonia.

Key words: *mobility, program, students, higher education*

Вовед

Болоњскиот процес, како реформа на високото образование, има за цел создавање на заеднички високообразовен европски простор (Ахмети, 2010). Една од целите на Болоњскиот процес е промоцијата на мобилност со надминување на пречките за слободно движење на студентите, наставниците, истражувачите и административниот персонал (Council of Europe. What is the Bologna Process?).

На мобилноста на студентите, во контекст на Болоњскиот процес, може да се гледа и како на инструмент за остварување на дел од целите на оваа реформа на високото образование (Kovačević & Petrović, 2004). Од почетокот мобилноста во Болоњскиот процес е промовирана за различни учесници и во различни аспекти. На конференцијата во Лувен во 2009 година европските министри одговорни за високо образование истакнале дека во 2020 година најмалку 20 проценти од студентите што дипломираат во европскиот простор за високо образование треба да имаат поминато извесен период на обука или студирање во странство (Dimireva и др.; Martinez-Dordella, 2011). Нашето внимание во трудот е насочено кон мобилноста на студентите.

„Мобилноста значи слобода на студентот сам да ја избере установата на која ќе следи настава, привремено или трајно, односно обезбедување неограничена можност за премин од една на друга институција која е компатибилна“ (Kovačević & Petrović, 2004, стр.106).

Мобилноста обезбедува бројни придобивки за студентите. Студентите преку мобилноста имаат можност да соработуваат, да стекнат нови знаења, да учат едни од други, да шират пријателства, културно да се збогатат, да ја набљудуваат и доживеат другата култура, да ја проучат од прва рака средината во текот на подолг период (Dimireva и др.; Sweeney, 2010).

Програми за мобилност на студентите

ЕУ преку своите програми го поттикнува студирањето на универзитети во странство, студиските посети, размената и средбите, со цел зголемување на бројот на своите студенти кои учат во другите земји и се образоваат на поинаков начин (Ružička & Vizek Vidović, 2005).

Овие програми се отворени за студентите од ЕУ, за земјите-кандидати за ЕУ и за членовите на т.н. *европско економско подрачје* (Kovačević & Petrović, 2004). Дел од програмите кои овозможуваат мобилност на студентите се: *Socrates, Erasmus, Tempus, Erasmus Mundus, Leonardo Da Vinci* (Kassinopoulos, 2004; Ružička & Vizek Vidović, 2005; Matijašević & Carić, 2009)..

Република Македонија стана членка на СЕЕРУС мрежата во март 2005 година, со што се овозможи мобилност на студентите и академските кадри помеѓу високообразовните институции од земјите-членки на Централна и Источна Европа. Како инструменти за зголемување на мобилноста на студентите и вработените, Република Македонија ги користи програмите на ЕУ (Темпус, Шестата рамковна програма), COST. Развојот на студиски програми што ќе се реализираат на еден од светските јазици, развојот на информативни центри кои ќе обезбедат јасни и лесно достапни информации за студентите во врска со можностите за меѓународна мобилност, зајакнувањето на студентските стипендии се едни од мерките кои високообразовните институции треба да ги земат предвид и доследно да ги исполнуваат (Хаџиште и др., 2006).

Мобилност на студентите во Европската унија и ЈИЕ

Во Шпанија од 1998-1999 до 2001/2002 година бројот на студенти кои студираат во странство го надминал бројот на странски студенти во Шпанија. Сепак, од година во година оваа разлика бележела намалување: на 100 странски студенти во Шпанија, биле регистрирани 144 шпански студенти кои студираат во странство во учебната 1998/1999 година и 115 во 2001/2002 година. Состојбата се променила од 2002/2003 година и Шпанија од земја којашто испраќа свои студенти во странство станала земја-домаќин на странски студенти.

Во 2002/2003 година на 100 странски студенти во Шпанија само 80 шпански студенти студираат во странство. Во 2006/2007 година нивниот број бил уште помал, вкупно 59. Променетата ситуација можела да се пропише на значителното зголемување на бројот на странски студенти во Шпанија.

Учеството на странските студенти во учебната 2006/2007 година, во однос на вкупниот број студенти во високото образование во Шпанија било 3,3%. Сепак овој процент на странски студенти, во споредба со просекот на европските држави (6,9%) бил релативно низок (Огг и др., 2011, стр.118-119).

Во **Франција** во периодот помеѓу 1998/1999 и 2006/2007 година е забележано зголемување на мобилноста во двете насоки во Франција. Како што е случај со странските студенти, бројот на студенти кои студираат во странство во однос на сите студенти од француска националност постојано се зголемувал. Во текот на овој период бројот на француски

студенти кои студираат во странство се зголемил за 38,1%. Нерамнотежа помеѓу бројот на странски студенти кои студираат во Франција и бројот на француски студенти кои студираат во странство била забележана во 2006/2007 година кога 3,1% од сите француски студенти студирале во странство, додека 11,7% од сите запишани студенти на француските високообразовни институции биле странски студенти.

Со текот на времето оваа нерамнотежа постојано се зголемувала. Во 1998/1999 година на 100 француски студенти запишани на странски високообразовни институции, 341 странски студент се запишале на француските високообразовни институции и 427 во 2006/2007 г.

Во споредба со другите европски земји, учеството на странски студенти меѓу сите студенти било релативно високо. Во 2006/2007 година 11,7% од вкупниот број на студенти во високото образование во Франција биле странски студенти, со тоа Франција е далеку над просекот на европските земји, кој бил 6,9% (Отг и др., 2011, стр. 143-144).

Велика Британија, споредена со другите европски земји, бележи висок процент на странски студенти. Во 2006/2007 година, од вкупниот број на студенти, 18,8% биле странски студенти, додека во 2008/2009 година 20,8%. Помеѓу 32 земји во Европа, во 2006/2007 година за странските студенти Велика Британија била најпривлечна дестинација за студирање и била домаќин на нешто повеќе од 30% од сите странски студенти во европската област.

Промените во процентот на странски студенти од вкупниот број на студенти, кои студираат во Шпанија, Франција и Велика Британија, во периодот од 2000/2001 до 2008/2009 г., се прикажани во табела 1. Во истата табела се прикажани и промените во процентот на студенти од овие земји кои студираат надвор од своите земји, за периодот 2000/2001 до 2006/2007 г.

Табела 1. Број на студенти од други земји и студенти кои студираат во странство

	Студенти од други земји %				Студенти кои студираат во странство %			
	2000/2001	2002/2003	2006/2007	2008/2009	2000/2001	2002/2003	2006/2007	2008/2009
Шпанија	1,4	1,8	3,3	4,4	1,6	1,4	1,9	/
Франција	8,1	10,0	11,7	11,9	2,2	2,4	2,7	/
Велика Британија	10,2	15,2	18,8	20,8	1,1	1,4	1,015	/

Извор: Orr, D., Netz, N., Riechers, M., Volz, N., Watts, L., & Rohde, N. (2011). *Mapping mobility in European higher education . Volume II: Case studies*. Brussels: Directorate General for Education and Culture of the European Commission.

Кога станува збор за **земјите од Југоисточна Европа**, односно за бројот на странските студенти запишани во овие земји и студентите кои студираат надвор од своите земји, може да се забележи дека во Бугарија има повисок процент на странски студенти во однос на останатите земји, во периодот од 2000 до 2004 год. По неа следи Романија, па останатите земји.

Сепак, споредено со ЕУ 27, стапките на запишување странски студенти се ниски. Од друга страна, пак, кај некои од земјите од ЈИЕ се забележува многу повисок процент на студенти кои студираат надвор од нивната земја во однос на ЕУ 27 во истиот период. Во Република Македонија во 2005 година 12,5% од студентите студирале надвор од својата земја, што претставува многу повисок процент во однос на останатите европски земји. Овие податоци се прикажани во табела 2.

Табела 2. *Странски студенти запишани во земји од ЈИЕ и жители од земји од ЈИЕ кои студираат надвор од својата земја*

Странски студенти во високото образование како процент од сите студенти во високото образование	Процент од сите студенти во високото образование запишани на студии надвор од својата земја					
	2000 г.	2003 г.	2004 г.	2000 г.	2004 г.	2005 г.
Бугарија	3,11	3,48	3,63	3,2	8,6	8,7
Хрватска	/	0,55	0,63	/	6,9	6,3
Република Македонија	0,66	0,25	0,33	6,2	10,4	12,1
Романија	2,78	1,51	1,53	1,5	2,4	2,3
Словенија	0,93	1,05	1,06	2,2	2,1	2,0
ЕУ 27	4,95	6,16	6,32	2,1	2,2	2,2

Извор: Линден, Т., Арнхолд, Н., и Василев, К. (2008). *Од фрагментација до соработка: Високо образование, истражување и развој во Југоисточна Европа*. Вашингтон: Меѓународна банка за обнова и развој.

Некои понови истражувања за мобилноста на студентите во Република Македонија

Во врска со мобилноста на македонските студенти Младинскиот образовен форум има спроведено две истражувања, во 2009 и 2010 година. Младинскиот образовен форум во два брана еднаш во мај и вторпат

во септември 2009 година спровел истражување со цел да се согледаат проблемите во досегашната имплементација на ЕКТС. Покрај другото, во рамките на ова истражување била опфатена и студентската мобилност и мобилноста на наставните кадри. Во истражувањето биле опфатени 6 факултети од УКИМ: Филозофски, Филолошки факултет, Правен, Економски, Архитектонски факултет и Факултетот за електротехника и информатички технологии. Приватниот Европскиот универзитет и Студентскиот парламент на УКИМ биле исто така опфатени во истражувањето.

Програмите за мобилност на ЕУ- Постои можност за недоволна информираност на студентите за постоењето на програми за меѓународна размена. Тоа се гледам оттаму што половина од факултетите одговориле дека нивните студенти ги имаат искористено програмите за размена на ЕУ (Поп Иванов и Велковски, 2010).

Студенти испратени на меѓународна размена - Позитивна карактеристика за овие факултети е тоа што од почетокот на имплементацијата на ЕКТС сите факултети имаат испратено студенти на меѓународна размена, а некои од факултетите оствариле и официјална соработка со други факултети од странство. (Поп Иванов и Велковски, 2010).

Странски студенти кои студираат во Македонија - Што се однесува пак до опфатеноста на странски студенти во овие факултети, било забележано дека половина од факултетите имаат странски студенти кои студираат по редовни услови (Поп Иванов и Велковски, 2010).

Во периодот од 1 април до 31 декември 2010 година Младинскиот обравен форум спровел истражување во два брана – во мај и во септември, во кое во еден дел ја опфаќа мобилноста на студентите. Во ова истражување биле опфатени седум факултети од УКИМ: Економски, Филозофски, Филолошки, Правен, Архитектонски, Машински и Факултет за електротехника и информациски технологии. Покрај нив биле опфатени и: Ректоратот на УКИМ, Министерството за образование и наука, Собранието на РМ, студентскиот парламент на УКИМ и четири студентски организации: ЕЛСА, АЕГЕЕ, ИАЕСТЕ и АИСЕК.

Програми за мобилност на ЕУ- Повеќето од факултетите немаат студенти кои аплицирале за некоја од овие програми или немаат такви информации. Останатите факултети ги навеле програмите Erasmus и Seerus како програми користени од студентите. Бројката на студентите е од 2 до 7. Што се однесува до информирањето на студентите за можностите за мобилност било забележано дека само еден факултет имал организирано трибина за мобилност, додека пак на никој факултет не постоело работно тело или канцеларија за информирање на студентите за можностите за мобилност (Поп Иванов, Ј и др., 2011).

Македонски студенти кои студираат во странство - Во врска со тоа колку македонските студенти ја користат можноста, преку факултетите да поминат семестар или година на друг факултет во странство е забележано дека 23 студенти од пет факултети ја имаат користено оваа можност, додека два факултети немаат студенти кои преку нив студирале во странство (Поп Иванов, Ј и др., 2011).

Странски студенти кои студираат во Македонија – Од земјите потписнички на Болоњската декларација, вкупно 15 студенти слушале семестар или година на испитаните факултети. Овие студенти слушале настава на Филолошкиот, Филозофскиот и Правниот факултет. Што се однесува до бројот на постдипломци, МОФ дошол до податок дека тој е 7 и тоа само на Правниот и на Филозофскиот факултет (Поп Иванов, Ј и др., 2011).

Заклучок

Мобилноста во високото образование е од големо значење за студентите, нудејќи им можност да поминат извесно време во друга средина, да стекнат нови знаења, да ја прошират мрежата на пријателства, културно да се збогатат. Програмите за мобилност го поттикнуваат студирањето во странство. Република Македонија зема учество во повеќе европски програми за мобилност со цел поттикнување и унапредување на мобилноста на студентите во неа. Во однос на мобилноста на студентите во земјите на ЕУ и ЈИЕ забележавме многу висок процент на странски студенти во Франција и Велика Британија, кој континуирано расте во текот на годините. Овој број далеку го надминува просекот (6,9%) на европските земји. Зголемување на бројот на странските студенти низ годините бележи и Шпанија, но тој е помал отколку во Франција и Велика Британија. Од друга страна, Франција и Велика Британија имаат многу помал процент на студенти кои студираат во странство, во однос на процентот на странски студенти кај нив во периодот 2000/2001 до 2006/2007 г.

Република Македонија, пак, споредена со Бугарија, Хрватска, Романија и Словенија во периодот 2000-2005 година има највисок процент на студенти запишани на студии надвор од својата земја. Овој број е далеку над просекот на земјите од ЕУ. Од друга страна, Република Македонија бележи мал процент на странски студенти. Денес, и покрај тоа што Република Македонија учествува во повеќе програми за мобилност на студентите, може да се забележи недоволна информираност на студентите за програмите за меѓународна мобилност. Потребно е високообразовните установи да ја зајакнат промоцијата на истите. Од друга страна, забележано е мал процент на странски студенти во високото

образование. Со цел зголемување на нивниот број, една од мерките која треба да ја преземат високообразовните институции е јакнење на својата промоција.

Библиографија

1. Ахмети, К. (2010). *Болоњскиот процес и студентите*. Болоња гласник, 16-17. Преземено на 16 декември 2010г. од http://www.tempus.gov.mk/Documents/Bologna%20Newsletter_MAK.pdf
2. Council of Europe. *What is the Bologna Process?* Преземено на 9 февруари 2012 г. од http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/ehea2010/bolognapedestrians_en.asp
3. Dimireva, I., Lichtenwoerhreh., & Oeselg, V. *The European mobility programmes: towards the 20% mobility by the year 2020?* Преземено на 9 февруари 2012г. од <http://unicaroma2010.it/drupal6/drupal6/sites/default/files/file/Article%20Forum%202.pdf>
4. Хаџишче, А., Герамитчиоски, Т., Арнаудова, В., Јашари, Х., Јосифовска, А., Поповски, З & Велковски, З. (2006). *Програма за развој на високото образование*. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015 со придружни програмски документи, 259-318. Преземено на 3 октомври 2010г. од <http://www.npro.edu.mk/dokumenti/strategija-mk.pdf>
5. Kassinopoulos, M. (2004). Student and Staff Mobility in European Higher Education Institutions during the First Years of the Bologna Process. International Conference on Engineering Education and Research “Progress Through Partnership”, 1357-1361.
6. Ковачевиќ, Д., & Petroviќ, М. (2004). *Studiranje u Europi 2*. Banjaluka: Akademski centar Banjaluka, Studentski dani Mostar.
7. Линден, Т., Арнхолд, Н., и Василев, К. (2008). *Од фрагментација до соработка: Високо образование, истражување и развој во југоисточна Европа*. Вашингтон: Меѓународна банка за обнова и развој.
8. Marinova-Christidi, R. (2009). Bulgaria’s higher education system and the implementation of the Bologna Process. Proceedings of the 2009 EMUNI Conference on Higher Education and Research: *Internationalisation and the Role of University Networks*. Portorož, Slovenia.
9. Martinez-Dordella, S. (2011). Mobility in the Bologna Process. Council for European Studies. *18th International Conference of Europeanist*. Barcelona, Spain.
10. Matijašević, J., Carić, M. (2009). International cooperation in the field of higher education and research, programs, support, possibilities and dissemination. Proceedings of the 2009 EMUNI Conference on Higher Education and Research: *Internationalization and the Role of University Networks*. Portorož, Slovenia.

11. Orr, D., Netz, N., Riechers, M., Volz, N., Watts, L., & Rohde, N. (2011). *Mapping mobility in European higher education. Volume II: Case studies*. Brussels: Directorate General for Education and Culture of the European Commission.
12. Поп Иванов, Л., Божиноска, Ми Божовиќ, С. (2011). *Сонуваме да патуваме: анализа на академската и студентската мобилност преку алатката – пристап до информации од јавен карактер*. Скопје: Младински образовен форум.
13. Поп Иванов, Л., Велковски, Г. (2010). *ЕКТС- Реалност или илузија во високото образование: анализа преку алатката пристап до информации од јавен карактер*. Скопје: Младински образовен форум.
14. Ružička, A., & Vizek Vidović, V. (2005). *Programi mobilnosti. Prvi koraci u Bolonjskom procesu*, 33-39. Преземено на 17 ноември 2011г. од <http://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/dokumenti/bologna/Bologna.pdf>
15. Sweeney, S. (2010). *Bologna Process. Responding to the post – 2010 challenge*. Hestington: Higher Education Academy.

